

ከልክይተ ከፋል (ካብ ከልተ)
ዲድ ኣል-ኣድሐ

ዲድ ኣል-ኣድሐ

ዲድ ኣል-ኣድሐ

(عيد الأضحى)

ከምኡ'ውን ካልኣት
ኣገደሰቲ ኣዋርሕን
መዓልታትን

أعياد المسلمين

ትሕዝቶ

ትሕዝቶ ስእልታት	3
መአተዊ	3
ህጅሪያ ዓውደ-አዋርሕ	4
አዋርሕ ህጅሪያ	5
ጎርጎርዮሳዊ ዓውደ-አዋርሕ (Gregorian calendar)	6
ወርሕን ጸሐይን ብዘይምቀራጽ ኣብ ምንቅስቃስ ከምዝርከባ እትሕብር ኣያ	9
ቀንዲ ዲዳት ኣብ ኢስላም፡ ትሕዝቶን ታሪኻዊ ድሕረ-ባይታን	11
ዲድ አል-አድሐ (عيد الأضحى)	12
ዲድ አል-አድሐ (عيد الأضحى)- ታሪኻዊ መበቆልን ዕላማን	13
አልአያም አልዓሽር (العشر الأيام) ዓሰርተ መዓልታት	15
ሱና (ብሉጽ ተግባራት) ኣብ ዲድ አል-አድሐ	18
1. ሰላተል-ዲድ	18
ኣገባብ ሰላት ዲድል-አድሐ፡	19
ናይ ዲድ ኹጥባ	19
ዲድ ኣብ ጅምዓት መዓልቲ ምስ እትውዕል	20
2. ሕርዶት ዲድ አል-አድሐ	20
3. ናይ ተሽሪቕ መዓልታት - ኣያም አል-ተሽሪቕ (التشريق أيام)	22
ካልኣት ዲዳት ኣለዉ ዶ?	24
ኣገደስቲ አዋርሕ ኣብ ኢስላም	24
ኣገደስቲ መዓልታት ኣብ ኢስላም	25
ለይሉቱል-ቀድር	25
መዓልቲ ዓረፋ	25
መውሊድ-ነቢ	26
ዓቕራ	26
ለይቲ ረጅብ	27
ለይቲ ኢስራኣን ሚዕራጅን	27

ትሕዝቶ ስእልታት

ስእሊ 1: መሰረት ወርሐዊ ዓወደ-አዋርሕ - Lunar Calendar (ህጅርያ)..... 4

ስእሊ 2: አዋርሕ ህጅርያ 5

ስእሊ 3: መሰረት ጸሓያዊ ዓወደ-አዋርሕ - Solar Calendar (ጎርጎርዮሳዊ)..... 6

ስእሊ 4: መንገዲ ዑደት ወርሒ ኣብ ክሊ መሬት..... 9

ስእሊ 5: ኩለን ኣኣብ ናተን ቅናተ-ዙረት ዑደት የካይዳ 10

ስእሊ 6: ዑደት ጸሓይ ምስ ፕላኔታታ ኣብ ዙርያ ጸባዊ መንገዲ..... 10

ስእሊ 7: ተክቢራት ዲድ..... 24

መእተዊ

ዲነል-ኢስላም ምስ ካልኣት ሃይማኖታት ክነጻጸር እንከሎ ውሑዳት ዲዳት ጥራሕ ኣለዎ። ኣብ ኢስላም ዘለዉ ዲዳት ከምኡውን ኣገደስቲ ንዲነል-ኢስላም ዝምልከቱ መዓልታት ኣብ “ህጅሪያ” ተባሂሉ ዝጽዋዕ ናይ ኢስላም ዓወደ-አዋርሕ (Calendar) ዝተመርኮሱ እዮም። እዚ ዓወደ-አዋርሕ ካልኣይ ኸለፋ ብዝኾኑ ዑመር ኢብን ኣል-ኸጣብ ረ.ዓ. ብ638 ጎርጎርዮሳዊ ዓወደ-አዋርሕ (ናይ ኤውሮጳ ኣቆጻጽራ) ዝተፈለመ ኮይኑ ንናይ ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ካብ መካ ናብ መዲና ዝተጎዳዙሉ መዓልቲ ከም መበገሲ ይጥቀም። ሮሞዳን ዝጅምረሉን ዝውድኣሉን፡ ሓጅ ዝካየዱሉ ከምኡውን ካልኣት ኣገደስቲ መዓልታት ብናይ ህጅሪያ ዓወደ-አዋርሕ ዝውሰኑ እዮም። በዚ መሰረት ቁሩብ ኣፍልጦ ብዛዕባ ናይ ህጅሪያ ዓወደ-አዋርሕ ምሓዝ ጠቓሚ ክኸውን ስለ ዝኸኣል፡ ብሕጽር ዝበለ መልክዕ ከም ድሕረ-ባይታ ኣብ ስዒባ ዘላ ዓንቀጽ መግለጺ ተዋሂቡ ኣሎ።

ኣዚኣ ጽሕፍቲ ቀዳመይቲ ክፋል ከይና ብዛዕባ ዲድ-አልፊጥር ጥራሕ ትገልጽ ከይና ካልኣይቲ ክፋል ድማ እንሻኣላህ ብዛዕባ ዲድ-አልኣድሐ ጥራሕ ዝሓዘት ክትከውን እያ።

اللَّهُ أَعْلَمُ

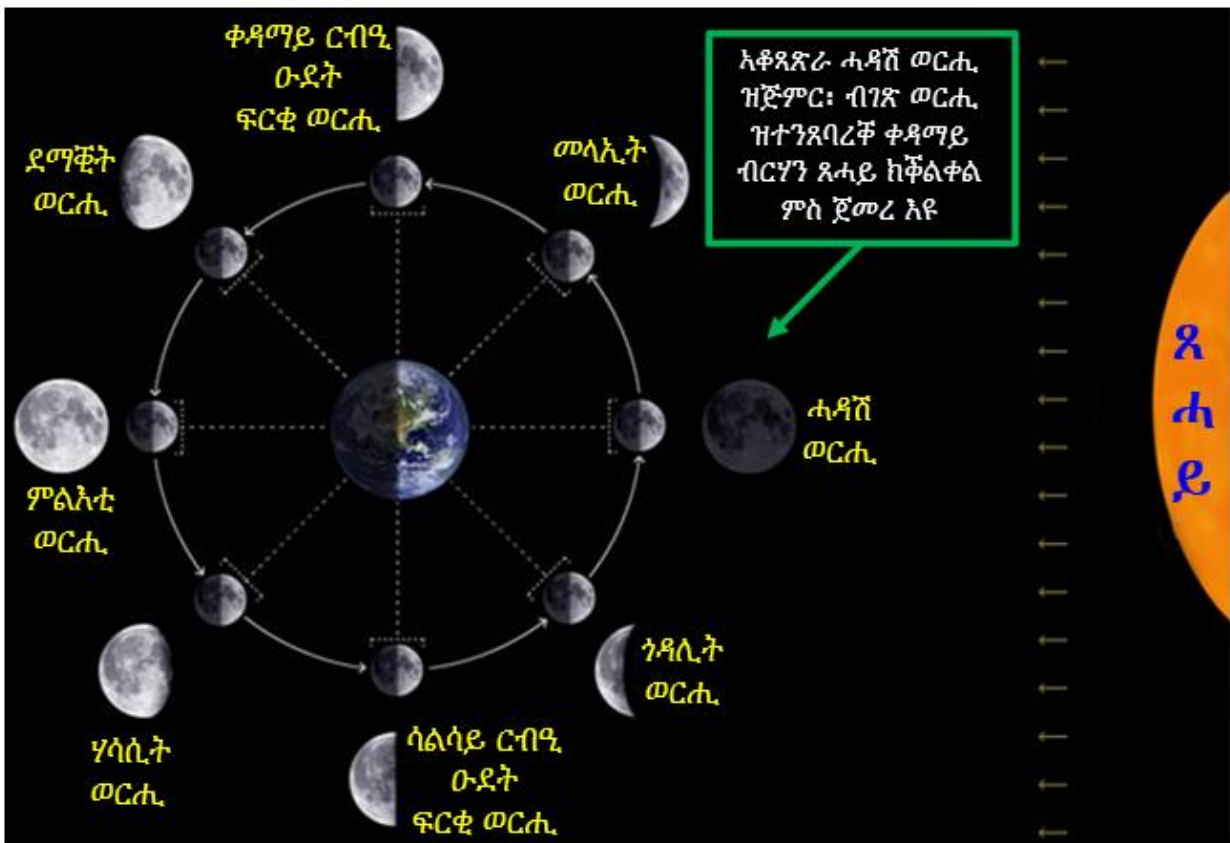

ህጅሪያ ዓውደ-አዋርሕ

አብ ናይ ኢስላም ዓውደ-አዋርሕ ሓንቲ ዓመት 12 አዋርሕ ዝሓዘት ኮይና፡ ወርሒ አብ ዙርያ መሬት አብ እትገብር ዑደት ብምምርካስ ካብ 354 ከሳብ 355 መዓልታት ድማ ኣለዋ። እዚ ኣቆጻጽራ ወርሓዊ ዓውደ-አዋርሕ (Lunar Calendar) ተባሂሉ ይጽዋዕ። እዚ ዓውደ-አዋርሕ ንመድረኻት ጉዕዞ ወርሒ አብ ዙርያ መሬት (phases of the moon) መሰረት ብምግባር ይጽብጽብ። ሓንቲ ወርሓዊ ዓመት ማለት 12 ናይ ወርሒ ምሉእ ዝኾነ ዑደት ዳርጋ 354 መዓልታት ኣቢሉ ይኸውን ኣሎ ማለት እዩ። ሓንቲ ጸሓይ ዓመት ማለት 1 ናይ መሬት ምሉእ ዑደት ኣብ ቅናት ጸሓይ ዳርጋ 365 መዓልታት ኣቢሉ ይኸውን። ናይ'ዚአን ክልቲአን ናይ ግዜ ኣቆጻጽራ ድማ ናይ ዳርጋ 11 መዓልታት ፍልልይ ኣሎ።

አብ ሱሪት አል-ባቆራ ኣያ 189 (2:189) ሓዳሽ ወርሒ ንደቂሰባት ግዜ መወሰኒ ከምኡ'ውን እዋን ሓጅ መመልከቲ ከምዝኾነት ብስዒቡ ኣገባብ ተጠቒሱ ይርከብ፡

[يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهْلِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيْتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ]

ስእሊ 1 : መሰረት ወርሓዊ ዓውደ-አዋርሕ - Lunar Calendar (ህጅርያ)

ምስ'ዛ ስእሊ ብምትሕሓዝ ኣብ ሱሪት ዩኑስ ኣያ 5 (10:5) ጸሓይ ወሃብ ብርሃን ምዃና፡ ወርሒ ድማ ተቀባል ብርሃን ምዃና (ናታ ብርሃን ከምዘይብላ) ተጠቒሱ ዘሎ ምስትውዓል ይከኣል፡

الشَّمْسُ ضِيَاءٌ وَالْقَمَرُ نُورًا

አዋርሕ ህጅሪያ

<p>2 - ሰፈር صفر Safar</p>	<p>1 - ሙሐረም محرم Muharram</p>
<p>4 - ረቢዔ-ሳኒ ربيع الثاني Rabi'ul-Saani</p>	<p>3 - ረቢዔ-አወል ربيع الأول Rabi'ul-Awwal</p>
<p>6 - ጁማደል-አክራ جمادى الآخرة Jumadal-Akhirah</p>	<p>5 - ጁማደል-አወል جمادى الأولى Jumadal-Awwal</p>
<p>8 - ሻባን شعبان Sha'ban</p>	<p>7 - ረጅብ رجب Rajab</p>
<p>10 - ሽዋል شوال Shawwal</p>	<p>9 - ራምዳን رمضان Ramadan</p>
<p>12 - ዙል-ሒጃ ذو الحجة Dhul-Hijjah</p>	<p>11 - ዙል-ቫዳ ذو القعدة Dhul-Qa'dah</p>

ሰንሊ 2 : አዋርሕ ህጅሪያ

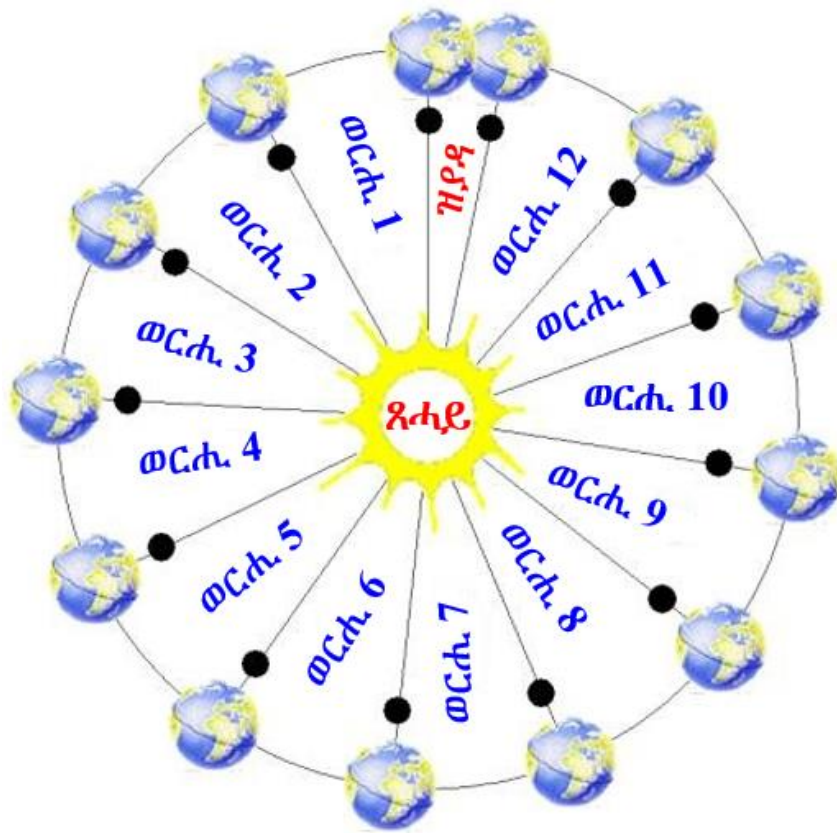
ብፍላይ አርባዕተ ካብ'ዘን ዓሰርተክልተ አዋርሕ ቅዱሳት ተባሂለን ይጽውዓ። ንሰን ድማ ተኸታቲለን ዝመጸ 3 አዋርሕ ዙል ቻዲዳ፣ ዙል ሒጃ፣ ሙሐረም (ወርሒ 11 ወርሒ 12 ወርሒ 1) ከምኡውን ቢያና ዘላ ረጅብ (ወርሒ 7) እየን። እዚአን አዋርሕ "الشهر الحرام" (ክልኩላት አዋርሕ) ተባሂለን ዝጽውዓ ኮይነን ኣብአን ዝኾነ ዓይነት ውግእ ምክያድ ክልኩል እዩ።

እዚአን 4 አዋርሕ ኣብ ሱረት አል-ተውባ ኣያ 36-37 (9:36-37) ተጠቐሰን ኣለዋ። እዚአ ኣያ ቁጽሪ አዋርሕ ኣብ ረቢ ሱ.ወ. ዓሰርተክልተ ምዃነን ከምኡ'ውን ኣርባዕተ ካብ'ዚአተን ድማ ቅዱሳት ምዃነን ብሰዲቡ ኣገባብ ሰፊሩ ይርከብ።

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ
[السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ

ጎርጎርዮሳዊ ዓውደ-አዋርሕ (Gregorian calendar)

በንጻሩ ድማ ጎርጎርዮሳዊ አውደ-አዋርሕ (Gregorian calendar) ተባሂሉ ዝጽዋዕ (ንኣብነት ናይ ምዕራባዊ ዓውደ-አዋርሕ) መሬት ኣብ ዙርያ ጸሓይ ኣብ እትገብር ዑደት ብምምርኳስ ሓንቲ ዓመት 365 (ኣብ ኣኣርባዕተ ዓመት ድማ 366) መዓልታት ትሕዝ። እዚ ኣቆጻጽራ ጸሓይዊ ዓውደ-አዋርሕ (Solar Calendar) ተባሂሉ ይጽዋዕ።

ስእሊ 3 : መሰረት ጸሓይዊ ዓውደ-አዋርሕ - Solar Calendar (ጎርጎርዮሳዊ)

በዚ መሰረት ድማ ናይ ኢስላም ዓውደ-አዋርሕ ካብ ናይ ምዕራባዊ አቆጻጽራ ካብ 10-11 መዓልታት ስለዝፈላለዩ፡ ዲዳትን ካልኣት መዓልታትን ዓመት ዓመት ኣብ ዝተፈላለዩ አዋርሕ ክውዕላ ይረኣዩ። እዚ ማለት ንኣብነት ሮሞዳን ዓመት ዓመት ካብ ዝሓለፈት ሮሞዳን ካብ 10-11 መዓልታት ንድሕሪት እንዳተመለሰት ትጅምር።

እታ ቀዳመይቲ ዓመት ኣብ ናይ ህጅሪያ ዓውደ-አዋርሕ፡ ብናይ ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ንመካ ገዲፎም ናብ መዲና ዝኸድሉ መዓልቲ ትጅምር። ቀዳመይቲ ዓመት ኣብ ናይ ህጅሪያ (ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ካብ መካ ናብ መዲና ዝተጓዳዝሉ ዓመት) ዓውደ-አዋርሕ ብናይ ጎርጎርዮሳዊ ዓውደ-አዋርሕ 622 ዓ.ም. ይኸውን። እዚ ማለት ቀዳማይ ዓመት ህጅርያ ብናይ ምዕራባውያን አቆጻጽራ 622 ነይራ። ብሰንኪ እዞን ዝተጠቐሳ 10-11 መዓልታት ግን እዚ ፍልልይ እንዳጸበበ ይኸይድ። ንኣብነት 2021 ብናይ ምዕራባውያን አቆጻጽራ 1442 ዓመተ-ህጅርያ እዩ። እዚ ድማ ናይ 579 ዓመታት ፍልልይ ይህብ።

ንኣብነት ሮሞዳን 2020 ዝጀመረትሉ ዕለት ብናይ ህጅሪያ አቆጻጽራ 1 ሮሞዳን 1441 ዓመተ ህጅሪያ ክኸውን እንክሎ ብናይ ምዕራባዊ አቆጻጽራ ድማ 24/04/2020 (April) ይኸውን።

ሮሞዳን 2021 እትጅምረሉ ዕለት ብናይ ህጅሪያ አቆጻጽራ 1 ሮሞዳን 1442 ዓመተ ህጅሪያ ክኸውን እንክሎ ብናይ ምዕራባዊ አቆጻጽራ ድማ 13/04/2021 (April) እንሻኣላህ ክኸውን ኢዩ።

ሮሞዳን 2022 እትጅምረሉ ዕለት ብናይ ህጅሪያ አቆጻጽራ 1 ሮሞዳን 1443 ዓመተ ህጅሪያ ክኸውን እንክሎ ብናይ ምዕራባዊ አቆጻጽራ ድማ 02/04/2022 (April) እንሻኣላህ ክኸውን ኢዩ።

ኣብ 2023፣ 2024 ከምኡውን 2025 ንሰለስተ ዓመታት ኣከታቲላ ኣብ ወርሒ 3 (March) ብድሕሪኡ ኣብ ወርሒ 2 (February) እንሻኣላህ ክትውዕል ኢያ።

በዚ መሰረት ኩሉ ህዝቢ ዓለም ኣብ ክንዲ ኣብ ሓንቲ ውስንቲ ወርሒ ጥራሕ ዝጸሙ (ኣብ ዓዲ ሃሩር ዘለዉ ኩሉ ግዜ ኣብ ወርሒ ሃሩር ጥራሕ ምጸሙ ወይ ኩሉ ዓመት ፍሉጥ ዝኾነ ንብዙሕ ሰዓታት ምጸሙ፡ በንጻሩ ድማ ኣብ ዓዲ ቁሪ ዝነብሩ ኩሉ ግዜ ኣብ ወርሒ ቁሪ ወይ ኩሉ ዓመት ፍሉጥ ዝኾነ ንውሑድ ሰዓታት ጥራሕ ምጸሙ) ብናይ ረቢ ሱ.ወ. ራሕማ ሮሞዳን ዓመት ዓመት ኣብ ኩለን አዋርሕ እንዳዘረት ኣብ ኩለን ክፍለ-ዓመት ወቕትታት (ጽድያ፣ ክረምቲ፣ ሓጋይ፣ ቀውዲ) ከምኡውን ኣየር ኩነታትን

ብምዝዋር ኩሉ ኣህዛብ ዓለም ብምጋም ማዕረጎት ብዘለዎ ኣገባብ ከምዝጸውም ይኸውን (ኩሉ ድማ ርሞዳን ኣብ እዋን ሃሩርን ኣብ እዋን ቁርን ይጥዕም)።

እዚ ተርእዮ ኣብ ኣብ ኣጠቓቕማ ጸሓዳዊ ዓወደ-አዋርሕ ዝርከብ ኣይኮነን። ንኣብነት ርሞዳን ዓመት ዓመት ኣብ ሓንቲ ፍልጥቲ ወርሕን መዓልትን ምስ ወዓለት እሞ ናይ ምጺም ማዕርነት ኣይምተረኽበን።

ኣብ ሱረት ኣል-ቡቕራ ኣያ 185 (2:185) ሰፊሩ ከምዘሎ ወርሒ ብምርኣይ ርሞዳን ከምዝጅምር መምርሒ ይርከብ።

فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ

ኣብ ሓዲስ ቡኻሪን ሙስሊምን ሰፊሩ ከምዝርከብ ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ስዒቡ ዘሎ ከምዝበሉ መምርሒ ይርከብ።

“ሓዳሽ ወርሒ ከይረኣኹም ጸምኩም ኣይትጀምሩ፣ ቅድሚ ነዚኣ ምርኣይኩምውን ንጸምኩም ኣይተቐርጹ። ኮይኑ ግን ደበና ምስ ዝኸውን ሰላሳ መዓልቲ ምልእዎ።”

እዚ ማለት ድማ ምጅማር ዲድ አል-ፊጥር ሓዳሽ ወርሒ ድሕሪ ምርኣይ ወይ ድማ 30 መዓልታት ድሕሪ ምምላእ ይኸውን ማለት እዩ።

ወርሓዊ ዓወደ አዋርሕ ንምቕጻር ግዜ ዘገልግል ምዃኑ ኣብ ሱረት ዩኑስ ኣያ 5 (10:5) ብስዒቡ ኣገባብ ሰፊሩ ይርከብ።

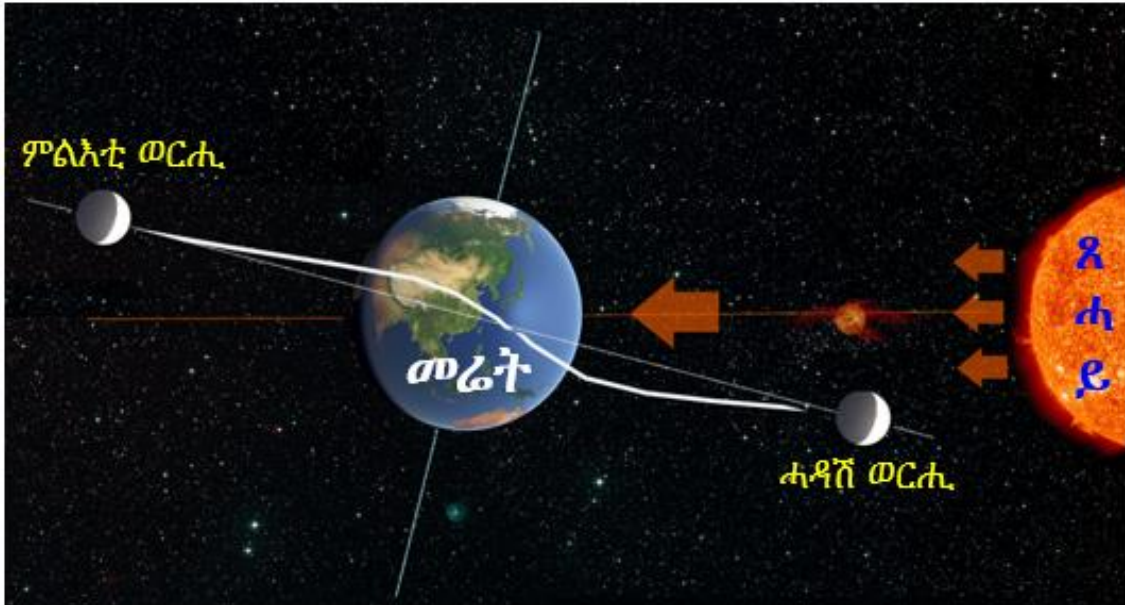
هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسُ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا وَقَدَرَهُ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ
وَالْحِسَابَ مَا خَلَقَ اللَّهُ ذَٰلِكَ إِلَّا بِالْحَقِّ يُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ

ብተመሳሳሊ ኣገባብ ኣብ ሱረት ያሲን ኣያ 39 (36:39) ስዒቡ ዘሎ ይርከብ።

وَالْقَمَرَ قَدَرْتَهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ

ኣብዚኣን ኣያታት *مَنَازِلَ* እትበል ቃል ንናይ ዑደት መድረኻት (phases) ዝገልጸ እየን።

ካብ'ዚ ሓሊፉ **الْقَدِيمِ كَالْعُرْجُونِ** እትብል ቃል ንቅርጺ ቅናት ዙረት (Orbit) እትገልጽ እያ።

ሰእሊ 4: መንገዲ ዑደት ወርሒ ኣብ ክሊ መሬት

እዚ ፍሉጥን ውሱንን ዝኾነ ዑደት ወርሒ (ጸሓይ'ውን ናታ ዑደት ኣለዎ) ኣብ ሱረት አል-ራሕማን ኣያ 5 (55:5) ብስዒቡ ኣገባብ እውን ሰፊሩ ይርከብ፡

الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ

ኣብ'ዚ ኣያ **حُسْبَانٍ** እትብል ቃል ንቅናት ዙረት (Orbit) ዑደት እትገልጽ እያ።

ብተመሳሳሊ ኣገባብ ኣብ ሱረት ያሲን ኣያ 40 (36:40) ነዚ ኩለን ነናተን ንቅናት ዙረት (فَلَكَ Orbit)

ዑደት ከምዝገብራ (يَسْبَحُونَ) ረቢ ሱ.ወ. የረጋግጸልና፡

وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

ወርሕን ጸሓይን ብዘይምቁራጽ ኣብ ምንቅስቃስ ከምዝርከባ እትሕብር ኣያ

(ቁርአን 14:33) **وَسَخَّرَ لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ**

ቀንዲ ዲዳት ኣብ ኢስላም፡ ትሕዝቶን ታሪኻዊ ድሕረ-ባይታን

ዲድ እትብል ቃል ዓረብኛ ቃል ኮይና ትርጉማ ድማ “ደጋጊሙ ዝመጽእ መዓልቲ” ማለት እዩ

(عِيدٌ يَعِيدٌ تَعْيِيدًا ، فَهُوَ مُعِيدٌ)

ኣብ መብዛሕትኡ ቦታታት ትርጉም “ዲድ” ከም “በዓል” ወይ “ፊስታ” ዝኾነ ትርጉም ይወሃባ። ኮይኑ ግን ዲዳት ኣብ ዲነል-ኢስላም ናይ ሓጎን ናይ ደስታን ግዜ ጥራሕ ዘይኮነስ ናይ ረቢ ሱ.ወ. ምዝካራት ዝተሓወሶ ዲባዳ እውን ስለ ዝኾነ፡ ን“ዲድ” ብትግርኛ “በዓል” ወይ “ፊስታ” ማለት እዩ ኢልካ ትርጉም ምሃብ ንትሕዝቶ “ዲድ” ከንጸባርቕ ዝኸእል እኹል መግለጺ ኣይኮነን።

ረሱል ሱ.ዓ.ወ. ናብ መዲና ምስ መጹ፡ ኣብኣ ዝቐመጡ ዝነበሩ ህዝቢ፡ ብጻውትን ሰሓቕን ዘሕልፍዎን ዝነበሩ 2 መዓልታት ነይረነኦም። እዞን ክልተ መዓልታት እንታይ ምዃንን ድማ ረሱል ሱ.ዓ.ወ. ሓተቱ።

“ቅድሚ ኢስላም ንጻውቲ ንጥቕመለን ዝነበራ መዓልታት እየን” ዝብል መልሲ ድማ ረኸቡ። ረሱል ሱ.ዓ.ወ. ኣስዕብ ኣቢሎም “ረቢ ካብኣን ብዝሓሸ ተኪእዎን ኣሎ፡ ናይ ሕርዶት መዓልትን ናይ ጾም ሮሞዳን ልጓም ምኽፋትን” ከምዝበሉ ኣብ ሓዲስ ሰሓቕ ኣልባኒ ከምኡውን ሓዲስ ኣቡ ዳዊድ ብስዒቡ ኣገባብ ይርከብ፡

[إِنَّ اللَّهَ قَدْ أَبَدَلَكُمْ بِهِمَا خَيْرًا مِنْهُمَا يَوْمَ الْأَضْحَى وَيَوْمَ الْفِطْرِ]

በዚ መሰረት ምኽባር ዲዳት ኣብ ኢስላም፡ ካብ ካልኣት ሃይማኖታትን ባህላትን ፍልይ ዝበለ ክኸውን ኣለዎ።

ኣብ ሱረት ኣል ሓጅ ኣያ 67 (22:67) ኩሉ ሕብረተሰብ ነናቱ ኣገባብ ዲባዳን ዲዳት ናይ ምክያድ ስርዓትን ከምዝተገበረሎም ተጠቐሱ ይርከብ፡

[لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ]

ኢስላም ናቱ ዝኾነ ኣከባብራ ዲዳት ኣለዎ። እዚ ድማ ምስ ካልኣት ኩይንካን ሓጎን ደስታን ዝተሓወሶ ዲባዳ ረቢ ሱ.ወ. እዩ። ካብ መንገዲ ረቢ ሱ.ወ. ከውጽኡ ካብ ዝኸእሉ ጠባይትን ናይ ምኽባር ስነ-ስርዓታትን ኣዝዩ ብዝረሓቐ ኣገባብ ድማ ዲዳት ይኸበሩ።

ወላኳ ኣብ ዲድ መዓልቲ ምጺም ክልኩል እንተኾነ፡ እቲ ቀንዲ ምኽባር ዲድ ብምብላዕን ብምስታይን ጥራሕ ክሓልፍ የብሉን። በንጻሩ ንረቢ ሱ.ወ. ብምዝካርን ንኸልኣት ሰባት ሓዝት ብምሃብን ተገዳስነት

ብምርአይን ከምዝሕገሱ ብምግባርን ከምኡውን ጽቡቕ ተግባራት ብምብዛሕን ክሓልፍ ይግባእ። እዚአም ባዕሎም ሓገስ ክፈጥሩ ዝኸእሉ ኩነታት እዮም። በዚ መሰረት፡ ምኽባር ዲድ ኣብ ኢሰላም፡ ካብ ኣብ ካልኣት ሃይማኖታትን ባህልታትን ዝካየዱ ምብዓል በዓላት ፍልይ ዝበለ እዩ። ኣብ ዲነል-ኢሰላም ክልተ ጥራሕ ዕላውያንን ኣገደስትን ዝኾና ዲዳት ኣለዎ። ንሰን ድማ ዲድ አል-ፍጥር ከምኡውን ዳርጋ 2 ወርሕን ፈረቓን ጸኒሑ ድማ ዲድ አል-አድሐ እዮን።

ዲድ አል-አድሐ (عيد الأضحى)

ሓጅ ኣብ ጥቓ ምውዳእን ካብ ጎቦ ዓረፋት ድሕሪ ምውራድን ኣብ መበል 10ይ መዓልቲ ዙል-ሕጃ ትውዕል ኮይና ናይ ሕርዶት ዲድ ወይ “ዓባይ ዲድ” ተባሂላ ትጽዋዕ። ዳርጋ 70 መዓልታት ድሕሪ ዲድ አል-ፈጥር ኣቢላ ድማ ትውዕል።

ምኽንያት ናይ ዲድ አል-አድሐ፡ ሰይድና ኢብራሂም ዓ.ሰ. ኣብ ትሕቲ ረቢ ሱ.ወ. ንዝነበሮም ምእዙዝነት ንምርአይ፡ ንወዶም ሰይድና እስማዒል ዓ.ሰ. ንኸብጀዉ ንዘርአይዎ ድሌትን ቅሩብነትን ክብሪ ንምርአይን ንምሃብን እዩ። ነዚ ብዝምልከት ኣብ ሱሪት አል ናሕል ኣያ 120-123 (16:120-123) ስዒቡ ዘሎ ይርከብ፡

[إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٢٠) شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ [أَجْتَبَلَهُ وَهَدَانَهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٢١) وَعَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (١٢٢) ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٢٣)]

ነዚ ኣብነት ብምርአይ ዓቕሚ ዘለዎ ኩሉ ሙስሊም ኣብ ዲድ አል-አድሐ በጊዕ ይኹን ከብቲ ከከም ዓቕሙ ሕርዶት ይገብር። እዚ ሕርዶት ንረቢ ሱ.ወ. ምስጋና ንምቕራብ ስለዝኾነ ኣብ ቅድሚ ረቢ ሱ.ወ. ሚዛን ዝወሃቦ ደም ምፍሳስን እቲ ስጋን ዘይኮነስ፡ ንረቢ ሱ.ወ. ዝበጽሖ ተቐዎ (ፍርሕን ኣኸብሮትን) ጥራሕ ምኽኑ ኣብ ሱሪት አል-ሓጅ ኣያ 37 (22:37) ሰፊሩ ይርከብ፡

[لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ]

እቲ ሕርዶት ኣብ ሰለስተ ክፋል ይምቀል። ቀዳማይ ሲሶ ንስድራቤት፣ ካልኣይ ሲሶ ንጎረባብቲ፣ ቤተሰብን ፈተውትን፣ ሳልሳይ ሲሶ ድማ ንድኻታትን ጽጉማትን ይወሃብ። እዚ ንኸልኣት ምዕዳል ከም ሰደቓ ይሕሰብ።

ዲድ አል-ኢድሐ (عيد الأضحى)- ታሪካዊ መበቆልን ዕላማን

ኣብ ኢስላም እተን ኣገደስቲ ዲዳት ክልተ እየን። ዲድ አል-ፊጥር ናይ ጾም ሮሞዳን ምውዳእ ከተመልከት እንከላ ዲድ አል- ኢድሐ ድማ ናይ ሓጅ ምውዳእ ተመልከት። ዲድ አል-ኢድሐ ምስ ንረቢ ሱ.ወ. ኢልካ ዝሕረድ ናይ እንስሳ ሕርዶት ዝተተሓሓዘት እያ። ኣብ'ዚ ምርዳእ ዘድልዮ እንስሳ ሓሪድካ ደም ስለዝፈሰሰ ዝገበርናዮም ሕማቕ ተግባራት መሕጸቢ ወይ ድማ ዘንብታትና ንኸሕጹብ ዘገልግል ጌርካ ኣተሓሓዝካ ምርኣይ ጌጋ እዩ። ረቢ ሱ.ወ. ኣብ ሱረት ኣል-ሓጅ ኣያ 37 (22:37) ንዕኡ ዝበጽሖ ዝተሓረደ ስጋ ኣይኮነን ወላ ዝፈሰሰ ደምውን ኣይኮነን - እንታይ ደኣ ረብን ንትእዛዛቱ ምኽባርን ምጂኑ ብስዒቡ መልክዕ ይገልጻልና፡

[لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومَهَا وَلَا دِمَائُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ النُّقُورُ مِنْكُمْ]

እቲ ቀንዲ ዕላማ ድማ ኣብ ሂወትና ጽቡቕ ለውጥታት ጌርና ካብ እንገብሮም ጌጋታት ብምርሓቕ ጣዕሳን ተውባን ብምርኣይን ናብ ረቢ ሱ.ወ. ንኸንቀርብ እዩ። ረቢ ሱ.ወ. ካባና ዝደልዮ ጽኑዕ ልቢ፣ ቅኑዕ እምነት ከምኡውን ትእዛዛቱ ንምኽባር ድሉውነትና ምርኣይ እዩ።

ንጽኑዕ ልቢ ብዝምልከት ኣብ ሱረት ኣል-ሓጅ ኣያ 32 (22:32) ንምልክታት ረቢ ሱ.ወ. ዘዕዘዘ፡ ኣብ ልቢ ብዘሎ ኣፍልጦን ፍርሒ ረብን ምጂኑ ብስዒቡ ኣገባብ ተገሊጹ ይርከብ፡

ذَلِكَ وَمَنْ يُعِظْ شَعْبًا اللَّهُ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ

ታሪኽ ዲድ አል-ኢድሐ ናብ ናይ የሁድ፣ ክርስትናን ኢስላምን ቅቡል ዝኾነ ግዜ ሰይድና ኢብራሂም (ዓ.ሰ.) ዝምለስ እዩ። ዲድ አል-ኢድሐ ረቢ ሱ.ወ. ንሰይድና ኢብራሂም ኣብ ሕልምም ከም ምእዙዝነት መግለጺ ንወዶም እስማዒል (ዓ.ሰ.) ንኸሓርዱ ትእዛዝ ምስ ዝሃበሉ እዋን ዝተተሓሓዘ እዩ። እዚ ኩነታት ኣብ ሱረት ኣስ-ሳፋት ኣያ 102 (37:102) ብዝሰዕብ ኣገባብ ይርከብ።

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَبْنَئِي إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَأَنْظِرْ مَاذَا تَرَى قَالَ
يَا بَتِ أَفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ

ኣብ'ዚኣ ኣያ'ዚኣ፡ ሰይድና ኢብራሂም ንወዶም እስማዒል ኣብ ሕልምም ክሓርድዎ እንከለዉ ከምዝርኣዩ ምስ ገለጹሉ ወዶም እስማዒል ድማ ዝተኣዘዘዎ ንኸገብሩ ድልዉነቱ ከምዝገለጸሎም ትሕብር።

ሰይድና ኢብራሂም ንወዶም ከም ሕርዶት ክብጅውዎ ምስበሉ ረቢ ሱወ. ሕርዶቶም ከምእተኸናወነ ገሊጹሎም። ሰይድና ኢብራሂም በዚ አገባብ ብአዝዩ ልዑል ዝኾነ አገባብ ንረቢ ሱወ. ምእዝዙነቶም አርኢዮም።

ንገለ ገለ ሰባት፡ ንምንታይ ደአ ረቢ ሱወ. ንሰይድና ኢብራሂም ንወዶም ንኸሓርዱ አዚዝዎም ዝብል ሕቶ ምድንጋር ይፈጥረሎም። ኢብን አል-ቀዬም ዝተበሃለ ፍሉጥ ዝኾነ ምሁር ኢሰላም መግለጺ ዝሃቦ፡ “እቲ ዕላማ ዝነበረ ሰይድና ኢብራሂም ንወዶም ንኸሓርድዎ አይኮነን። እንታይ ደአ፡ ንወዶም አብ ልቦም ንኸብጅውዎም ኩሉ ፍቕሪ ናብ ረቢ ሱወ. ንኸውጃህ እዩ።

በዚ መሰረትዚ አብዘን ዓሰርተ መዓልታት (الأيام العشر) ሰይድና ኢብራሂም ንዘርአይዎ ምብጃው ምዝካር ይግባእ። ክሳብ ክንደይ ንረቢ ሱወ. ይፈትውዎ ከምዝነበሩን፡ ባዕሉ ረቢ ሱወ. እውን ብዙሕ ይፈትዎም ከምዝነበረን መራሒ ብዙሓት ሕብረተሰባትን ከም ዝገበሮም ምዝካር የድሊ። ካብዚ ዝተበገሰ አብ ወርሒ ዙልሕጃ ሕርዶት ብምሕራድ ሰይድና ኢብራሂም ዝገበርዎ ምብጃው ብምዝካር ንረቢ ሱወ. ዘለና ምእዙዝነት ንገልጽ።

ዲድ አል-አድሐ ብቐጥተታ ምስ ሓጅ ዝተተሓሓዙት ኮይና፡ ሓጅ ድሕሪ ምውዳእን ካብ ጎቦ ዓረፋት ድሕሪ ምውራድን አብ መበል 10ይቲ መዓልቲ ዙል-ሕጃ ትውዕል ኮይና ናይ ሕርዶት ዲድ ወይ “ዓባይ ዲድ” ተባሂለ ትጽዋዕ። ዳርጋ 70 መዓልታት ድሕሪ ዲድ አል-ፈጥር አቢላ ድማ ትውዕል።

ምኽንያት ናይ ዲድ አል-አድሐ፡ ሰይድና ኢብራሂም ዓ.ሰ. አብ ትሕቲ ረቢ ሱወ. ንዝነበሮም ምእዙዝነት ንምርአይ፡ ንቀዳማይ ውላዶም ንዝኾነ ወዶም ሰይድና እስማኒል ዓ.ሰ. ንኸብጃው ንዘርአይዎ ድሌትን ቅሩብነትን ክብሪ ንምርአይን ንምሃብን እዩ። ነዚ ብዝምልከት አብ ሱሪት አል ናሕል አያ 120-123 (16፡ 120-123) ስዒቡ ዘሎ ይርከብ፡

إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٢٠) شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ [أَجْتَبَلَهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (١٢١) وَعَاءَتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ (١٢٢) ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنْ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ (١٢٣)

ነዚ ኣብነት ብምርኣይ ዓቕሚ ዘለዎ ኩሉ ሙስሊም ኣብ ዲድ አል-አድሐ በጊዕ ይኹን ከብቲ ከከም ዓቕሙ ሕርዶት ይገብር። እዚ ሕርዶት ንጊቢ ሱ.ወ. ምስጋና ንምቕራብ ስለዝኾነ ኣብ ቅድሚ ረቢ ሱ.ወ. ሚዛን ዝወሃቦ ደም ምፍሳስን እቲ ስጋን ዘይኮነስ፡ ንጊቢ ሱ.ወ. ዝበጽሐ ተቐዋ (ፍርሕን ኣኹብሮትን) ጥራሕ ምዃኑ ኣብ ሱሪት አል-ሓጅ ኣያ 37 (22:37) ሰፊሩ ይርከብ፡

[لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنْكُمْ]

እቲ ሕርዶት ኣብ ሰለስተ ክፋል ይምቀል። ቀዳማይ ሲሶ ንስድራቤት፣ ካልኣይ ሲሶ ንጎረባብቲ፣ ቤተሰብን ፈተውትን፣ ሳልሳይ ሲሶ ድማ ንድኻታትን ጽጉማትን ይወሃብ። እዚ ንኻልኣት ምዕዳል ከም ሰደቓ ይሕሰብ።

ነዚ ብዝምልከት ኣብ ሱሪት አል-ሓጅ ኣያ 28 (22:28) ሰዲቡ ዘሎ ይርከብ፡

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ

ንውሒ መዓልታት ዲድ

ንውሒ ዲድል አድሐ ኣርባዕተ መዓልታት (10 ዙልሕጃ (ባዕላ ዲድ መዓልቲ)፣ 11 ዙልሕጃ (ካልኣይቲ ዲድ መዓልቲ)፣ 12 ዙልሕጃ (ሳልሳይቲ ዲድ መዓልቲ) ከምኡውን 13 ዙልሕጃ (ራብዐይቲ ዲድ መዓልቲ) ኮይኑ ዲድ አል-ፈጥር ግን ሓንቲ መዓልቲ ጥራሕ እያ። ረሱል ሲ.ዓ.ወ. ከምዝሓበርዎ ክልቲኣን ዲዳት ናይ ምብላዕ፣ ምስታይ ከምኡውን ንጊቢ ሱ.ወ. ናይ ምዝካር መዓልታት እየን። በዚ መሰረት ንጊቢ ሱ.ወ. ከይረሳዕካ ሓላል ብዝኾነ ኣገባብ ተሓጽስካ እትውዕለለን መዓልታት እየን።

አልኣያም አልዓሽር (الأيام العشر) ዓሰርተ መዓልታት

ኣብ ላዕሊ ከምእተሓበረ ዲድል-አድሐ ብቐጥታ ምስ ሓጅ ዝተተሓሓዘት እያ። ሓጅ ድማ ኣብ ናይ ኢስላም መጨረሻ ዓውደ-አዋርሕ መበል 12 ወርሒ ኣብ ዝኾነት ዙልሕጃ ተባሂላ እትጽዋዕ ወርሒ ዝካየድ ኮይኑ ሓንቲ ካብተን ሓሙሽት ዓንድታት ዲነል-ኢስላም እያ። ዲድል-አድሐ ኣብ መበል ዓሽረይቲ መዓልቲ ዙልሕጃ ትውዕል። እዘን ቀዳሞት ዓሰርተ መዓልታት ዙልሕጃ ፍሉይ ዝኾነ ጥቕምን ቁምነገርን ዝሓዘ እየን። መጸውዒ ሸመን ድማ “አል ኣያም አል ዓሽር” (الأيام العشر) ተባሂለን ይጽውዑ።

وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ ሱሪት አል-ሓጅ ኣያ 28 (22:28)

ብዙሓት ዑለማእ ከምዝሰማምዕሉ እዘን ኣብ ላዕሊ ተጠቂሶን ዘለዎ ቀዳሞት ዓሰርተ መዓልታት ዙልሕጃ “አል ኣያም አል ዓሽር” (العشر الأيام) ምዃነን እዩ።

ረብሐ ናይ'ዘን ዓሰርተ መዓልታት (الأيام العشر)

ሰዓቢን ዘለዎ 5 ብልጫታት ናይ'ዘን ዓሰርተ መዓልታት “አል ኣያም አል ዓሸር” እየን፡

1. ረቢ ሱ.ወ. በዘን ዓሰርተ መዓልታት ኣብ ቁርአን ይምሕል። ረቢ ዝምሕለሉ ድማ ፍሉይን ዕዙዝን ኣድላይነት ዘለዎ ምዃኑ ምርዳእ የድሊ። እዛ ኣያ ድማ ሱረት አል-ፈጅር ኣያ 1-2 (89:1-2) ኮይና ብሰዓቢ ኣገባብ ትርኩብ፡

[وَالْفَجْرِ وَلَيَالٍ عَشْرٍ]

ትሕዝቶኣ ድማ ረቢ ሱ.ወ. ብወጋሕታን በዘን ዓሰርተ መዓልታትን ይምሕል ከምዘሎ እያ መረዳእታ ትህበና።

ብዙሓት ዑለማእ ድማ እዘን ዓሰርተ መዓልታት ንቀዳሞት ዓሰርተ መዓልታት ዙልሕጃ ዘመልክታ ምዃነን ይሰማምዕሉ።

2. ብሉጻት ምዃነን ንምርግጋጽን ንምንጋርናን ኢሎም ረሱል ሱ.ዓ.ወ. እዘን ዓሰርተ መዓልታት ኣብ ዓለም እተን ዝበለጸ መዓልታት ምዃነን ገሊጾም። በዚ መሰረት እዘን ቀዳሞት ዓሰርተ መዓልታት ካብ ኩለን መዓልታት እንኮላይ ናይ መጨረሻታ ዓሰርተ ቀትሪ መዓልታት ሮሞዳን ኣዝየን ዝበለጸ እየን። ኮይኑ ግን ናይ መጨረሻታ ዓሰርተ ለይትታት ሮሞዳን ለይለቱል ቀድር ስለዝሕዛ ዝበለጸ እየን።
3. ኣብ ቅድሚ ረቢ ሱ.ወ. ጽቡቕ ተግባራት ብዝያዳ ዝፍተወሉ ካብ'ዘን ዓሰርተ መዓልታት ዝበልጸ ካልኣት መዓልታት የለዎን። በዚ መሰረት ኣብ'ዘን መዓልታት “ሱብሓነላህ”፣ “አልሓምዱሊላህ”፣ ከምኡ'ውን “አላሁ-አክበር” ምዝውታር ኣዝዩ ዕዙዝ ዝኾነ መኽሰባት ኣለወን።
4. እዘን መዓልታት ንሓጅ ከምኡ'ውን ሕርዶት ዝሓዛ እየን።
5. መበል ታሽቦይቲ መዓልቲ ዙልሕጃ፡ “የውም ዓረፋ” ማለት መዓልቲ ዓረፋ ተባሂላ ትጽዋዕ። እዛ መዓልቲ ባዕላ ብዙሕ ረብሐታት ዝሓዘት እያ።
6. ካብ'ዘን ቀዳሞት ዓሰርተ ዙልሕጃ ነተን ትሽዓተ መዓልታት ምዃም ፍቱው እዩ። ዝኸኣለ ኩለን ትሽዓተ መዓልታት፣ ዘይከኣለ ድማ እተን ዝኸእለን መዓልታት ምዃም ብዙሕ ረብሐታት ኣለወን።

ኣብ ቀዳሞት 10 መዓልታት ዙልሕጃ ከካየዳ ዝኸኣለ 9 ኣገደሰቲ ነገራት

ረቢ ሱ.ወ. ንኹለን ናይ ግዜ ኣዋናት ማዕረ ኣይገበረንን። ካብ ኩለን መዓልታት ምርጽቲ ዝኾነት ጅምዓት መዓልቲ እያ። ካብ ኩለን ኣዋርሕ ድማ ሮሞዳን እታ ዝበለጸት እያ። እዘን ቀዳሞት 10 መዓልታት ዙልሕጃ ግን ካብ ኩለን ምሩጻት መዓልታት ከም ጅምዓት መዓልታትን ናይ ሮሞዳን መዓልታት (በጅካ ለይለቱል ቀድር ሒዘን ዘለዎ ለይትታት ናይ መጨረሻ 10 ሮሞዳን) ኣዝየን ዝበለጸ እየን።

ቀዳሞት 10 መዓልታት ዙልሕጃ ኣዝዩን ዝተባረኸ እዩን። ረሱል ከምዝበልዎ፡ “ኣብ’ዘን ዓሰርተ መዓልታት ዝካየዱን ዝግበራን ጽቡቓት ነገራት ንረቢ ሱ.ወ. ካብ ዝኾነ ኣብ ካልኣት መዓልታት ዝግበራ ጽቡቕ ተግባራት ብዝያዳ ዘሓጉሶ የለን።” በዚ መሰረት ዝኸኣለ ንቀዳሞት ትሸዓተ መዓልታት ዙልሕጃ ምዃም፣ ተውባ ምባል፣ ምስምማሕ፣ ንጽጉማት ምሕጋዝ፣ ኣብዚሕካ ቁርኣን ምቕራእ፣ ጽቡቕ ኣብነታዊ ጠባያት ምርኣይ ዝኣመሰሉ ጽቡቕ ተግባራት ምብዛሕ ረብሓታቱ ኣዝዩ ብዙሕ እዩ።

ካብ’ዚ ሓሊፉ ታህሊል (ላኢላህ ኣኢላላህ) ምብዛሕ፣ ተክቢር (ኣላሁ ኣክበር) ምብዛሕ፣ ተሰቢሕ (ሱብሓነላህ) ምብዛሕ ከምኡ’ውን ታሕሚድ (ኣልሓምዱሊላህ) ኣብዚሕካ ምባል ጸጋታቱ ኣዝዩ ብዙሕ እዩ።

ስዒብን ዘለዎ ኣብ’ዘን ቀዳሞት 10 መዓልታት ዙልሕጃ ክግበራ ዝኸእላ ኣገደስቲ ተግባራት እዩን።

ዓቕሚ ዘለዎ ሓጅ ከምኡ’ውን ዑምራ ምክያድ

ብዝተኸኣለ መጠን ካብ ቀዳሞት 9 መዓልታት ዘለዎ ዓቕምታትካን ክእለታትካን ዘፍቅዶ ምዃም፣ ብውሕዱ ደማ ዓይቲ መዓልቲ ዙልሕጃ ኣብ መዓልቲ ዓረፋ ምዃም (ሓጅ ዝሕጅጁ ዘለዉ ከጸሙዮብሎምን)።

ዝክርያት ረቢ ሱ.ወ. ምብዛሕ (ታህሊል፣ ተክቢር፣ ታሕሚድ)

እስቲቕፋር ምብዛሕን ካብ ጌጋታት ተውባ ምባልን

ጽቡቕ ተግባራት ምብዛሕ፣ ሰደቓ ምብዛሕ፣ ሰላትን ዱዓን ምብዛሕ፣ ቁርኣን ኣዘውቴርካ ምቕራእ ዓቕሚ ዘለዎ ሕርዶት ምሕራድ (ኡድሕያ)። ሓንቲ እንስሳ ንሓደ ሰድራ እኸልቲ ኮይና ኣድላይ ምስ ዝኸውን ሸውዓተ ስድራ ብሓባር ኮይኖም ሓንቲ ከብቲ ክሓርዱ ይኸእሉ እዮም።

ሰላተል ዲድ ምስጋድ (ንኹሉ ሙስሊም ሰብኣይን ሰበይትን ፍቱው ዝኾነ ተግባር እዩ)

ንናይ ረቢ ሱ.ወ. ጸጋታት ክብሪ ሂብካ ምምስጋንን ናብ ረቢ ሱ.ወ. ምቕራብ

ረብሓታትን ተግባራትን መዓልቲ ዓረፋ

መዓልቲ ዓረፋ ልክዕ ቅድሚ ዲድ አል-አድሐ ዘላ ዓይቲ መዓልቲ ዙልሕጃ እያ።

መዓልቲ ዓረፋ፡ ረቢ ሱ.ወ. ንዲነል ኢሰላም ምሉእ ዘይጉዱል ገይሩ ዝዘመላ መዓልቲ ኣያ

መዓልቲ ዓረፋ፡ ኣብ ምሉእ ዓለም ሓንቲ ካብ እተን ዝበዘሐ ኣህዛብ ዝእከቡላ መዓልቲ እያ

መዓልቲ ዓረፋ፡ ሰላትን ዱዓን ብፍላይ ካብ ረቢ ሱ.ወ. መልሲ ዝወሃበላ መዓልቲ እያ።

ኣብ ሰሒሕ ሓዲስ ከምዝርከብ፡ መዓልቲ ዓረፋ ምዃም ናይ ዝሓለፈ ዓመትን ናይ መጻኢ ዓመትን ዘንብታት ይቕፈር ምዃኑ ረሱል ሱ.ወ. ከምዝበልዎ ገሊጸም።

ሐጅ የካይዱ ንዘየለዉ (ይሕጅጁ ንዘየለዉ) ኣብ ዘኣመጠኑ ሙስሊሚን ምዃሮም እቲ ዝበለጸጎ ብዙሕ ረብሐታት ዘለዎ እዩ። ኮይኑ ግን ይሕጅጁ ዘለዉ ኣብ ዘኣመጠኑ ኣብ ዓረፉ ኮይኖም ምዃሮም ዝፍቶ ኣይኮነን። እንድሕር ባዕልኻ ሕርዶት ክትገብር ኮይንካ ወይ ድማ ካልኣት ብሽምካ ሕርዶት ክገብሩልካ ኮይኖም፡ ካብ መጀመርታ ናይ ዘኣመጠኑ ሙስሊሚን ክሳብ ሕርዶትካ ዝፍጸም ጨጉርኻ ይኹን ኣጻፍርካ ምቁራጽ ወይ ምሕጻር ጠጠው ምባል ፍቱው እዩ።

ሱና (ብሉጽ ተግባራት) ኣብ ዲድ አል-ኣድሐ

ስዒብን ዘለዎ ተግባራት ኣብ ዲድ አል-ኣድሐ ዝያዳ ኣጅሪ ዝህባ እዩን፡

1. ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ኣብ ዲድ አል-ኣድሐ ሙስሊሚን ምሉእ ሰውነቶም ይሕጸቡ ነይሮም
2. ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ናብ ሰላተል ዲድ አል-ኣድሐ ክኸዱ እንከለዉ እቲ ዝበለጸ ክዳኖም ገይሮም ይኸዱ ነይሮም።
3. ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ናብ ሰላተል ዲድ ክኸዱን ክምለሱን እንከለዉ ብዝተፈለገ መንገድታት ይኸዱ ነይሮም
4. ካልእ ጽቡቕ ዝኾነ ሱና (ብሉጽ ተግባር) ዕብዮት ረቢ ሱ.ወ. ብስዒቡ መልክዕ ደጋጊምካ ምባል እዩ፡ **ኣላሁ ኣክበር፣ ኣላሁ ኣክበር፣ ላኢላህ ኣኢላላህ፣ ወላሁ ኣክበር፣ ኣላሁ ኣክበር፣ ወሊላሁል ሓምድ** እዚኣን ድማ ካብ ዝኸኸን ሰላተል-ዲድ ኢልካ ካብ እትወጽእ ጀሚርካ ክሳብ ኢማም ከስግድ ኢሉ ዝመጽእ ዝደጋገም እዩ።
5. ኣብ ዲድ አል-ኣድሐ ናብ ሰላተል-ዲድ ክኸየድ እንከሎ ከይበላዕካ ጥራሕ ከብድካ ካብ ዝኸኸ ምኻድ ፍቱው እዩ (በንጻሩ ኣብ እዋን ዲድ አል-ፈጥር በሊዕካ ክትወጽእ ትኸእል)። በዚ መሰረት ካብ ሰላተል-ዲድ ድሕሪ ምምላስ ካብ ዝሕረድ ሕርዶት ይብላዕ።

1. ሰላተል-ዲድ

ዕላማ ሰላተል-ዲድ ንናይ ረቢ ሱ.ወ. ዘይውዳእ ጸጋታት ንምምስጋን እዩ።

ኣብ ዲድ አል-ፈጥር ከምኡ'ውን ዲድ አል-ኣድሐ ዝካየዱ ሰላተል-ዲድ፡ ግዴታ ዝኾነ “ዋጅብ” ድዩ ወላ ብድሌትካ ዝካየድ “ሙስተሓብ” ዝብል ርይቶታት ኣብ መንጎ ዑለማእ ፍልልይ ኣሎ። ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ከየቋረዱ ይገብርዎን ንኸልኡትውን ንኸወጹ ይእዝዙ ስለዝነበሩ፡ ሙስዛሕትኦም ዑለማእ ዋጅብ እዩ ኢሎም ይሰማምዑ።

ሰላተል-ዲድ ኣብ ክፉት ቦታ ኣብ ጎልጎል ዝስገድ ምስ ዝኸውን፡ ቅድሚ ሰላተል-ዲድ ይኹን

ብድሕሪኡ ዝኾነ ዓይነት ሱና ክስገድ የብሉን። ዝኾነ ከም ሱና ዝኣመሰሉ ዝስገድ ዝዛ ምስተመለስካ

ከኸውን ከምዘለዎ ኣብ ገሊኡ ሓዲሳት ይርከብ። ሰላተል-ዲድ ኣብ መስጊድ ዝሰገድ ምስ ዝኸውን ግና ክልተ ረከዓት ቅድሚ ኮፍ ምባልካ ምስጋድ ዝምረጽ እዩ።

ሰላተል-ዲድ ናይ ጸውዒት ኣዛን ከምኡውን ኢቻማ ኣይግበሮን እዩ።

ንውሒ ሰላተል-ዲድ ድማ ዝያዳ ተክቢራት (ኣላሁ ኣክበር) ዘለውን ክልተ ረከዓት እዩን። ሰላተል-ዲድ ብሓባር ምስጋድ ዘየርከበ ሰብ፡ ክልተ ረከዓት ክሰግድ ኣለዎ።

ሰላተል ዲድ አል-አድሐ፡ ኣብ መበል ዓሸራይ መዓልቲ ዙል-ሕጃ፡ ካብ ጸሓይ ምሉእ ብምሉእ ድሕሪ ምብራቕ ጀሚርካ ክሳብ ልክዕ ቅድሚ ሰላተል-ዙህሪ ኣብ ዘሎ እዎን ክካየድ ዝኸእል እዩ። ሰላተል-ዲድ ኣብ ቀዳመይቲ መዓልቲ ዲድ ንምስጋድ ዘየፍቅድ ኩነታት ንኣብነት ናዕቢ ወይ ናይ ተፈጥሮ ሓደጋ ምስ ዝፍጠር ናብ ካልኣይቲ (መበል ዓሰርተሓደ ዙል-ሕጃ ወይ ድማ ናብ ሳልሳይቲ መዓልቲ ዲድ (መበል ዓሰርተክልተ ዙል-ሕጃ) ክመሓላለፍ ዝከኣል እዩ።

ሰላተል-ዲድ ብሓባር (ጀማዓ) ኮይንካ ክሰገድ ዘለዎ እዩ። ደቀንስትዮ ሰላተል-ዲድ ንኸሰግዳ ፍቕድ ኮይኑ ካብ ሃገር ናብ ሃገር ከምኡውን ካብ ሕብረተሰብ ናብ ሕብረተሰብ ክፈላለ ዝኸእል እዩ።

ኣገባብ ሰላት ዲድል-አድሐ፡

ኣብ ቀዳመይቲ ረከዓ ሰላተል-ዲድ፡ ኢማም ድሕሪ ናይ ኢሕራም ተክቢር (ቀዳመይቲ ኣላሁ-ኣክበር) ከምኡውን መኸፊቲ ዱዓ፡ ኮይኑ ግን ቅድሚ ሱረት ኣልፋቲሓ ምቕርኡ ሽዱሽተ ዝያዳ ተክቢራት ይገብር (ኩለን ሸውዓተ ይኾና)። ኩሉ ዝሰግድ ዘሎ ድማ ልክዕ ከም ናይ ተክቢራት ኢሕራም ኣብ ነፍስ-ወከፍ ተክቢራት ነእዳዉ ሓፍ ድሕሪ ምባል መሊሱ እዳዉ ናብ ጎረ ይምለሳ። ኣብ መንጎ ተክቢራት “ሱብሓነላህ፣ ወልሓምዱሊልሃ፣ ወላኢላሃ ኢላላህ ወላሁ ኣክበር” ይበሃል። ድሕሪ ሻድሸይትን ናይ መጨረሻ ተክቢር ከም ልሙድ ሰላት ይቅጽል።

ኣብ ካልኣይቲ ረከዓ ሰላተል-ዲድ፡ ኢማም ንሱረት ኣልፋቲሓ ከምኡውን ገለ ካብ ቁርኣን ይቐርእ። ብድሕርዚ ሓሙሽተ ዝያዳ ተክቢራት ይገብር። እዚኣን ከም ናይ ቀዳመይቲ ረከዓ ተክቢር ኮይነን ድሕሪ ሓምሸይቲ ተክቢር ኣእዳው ንጎረ ሸነኽ ይኾና። ብድሕር እዚኣን ሓሙሽተ ተክቢራት ምስተፈጸማ፡ ተክቢር ጌርካ ኣእዳውካ ሓፍ ከየበልካ ናብ ርኩዕ ትወርድ።

ናይ ዲድ ኹጥባ

ብሱና ረሱል ሰ.ዓ.ወ. መሰረት ናይ ሰላተል-ዲድ ኹጥባ ድሕሪ ሰላት ምስጋድ ስለዝኸውን፡ ድሕሪ ሰላተል-ዲድ ኢማም ኹጥባ ይገብር።

ዲድ አብ ጅምዓት መዓልቲ ምስ እትውዕል

ዲድ መዓልቲ አብ ጅምዓት መዓልታት ምስ እትውዕል፡ ንሰላተል-ጁምዓ እውን ምስጋድ ናይ ባዕላዊ ምርጫ ይኸውን። አብ ሓዲስ አቡ ሁረይራ ተመዝጊቡ ከም ዘሎ፡ ረሱል ሰ.ዓ.ወ. "አብ'ዛ መዓልት-ኹም ክልተ ዲዳት ብሓንቲ መዓልቲ አጓኒፈን አለዎ፡ ሰላተል-ጁምዓ ክሰግድ ዘይደለየ ሰብ ነጻ እዩ" ከምዝበሉ ተመዝጊቡ ይርከብ። አብ ብዙሓት መስጊዳት ወላ ዲድ አብ ጅምዓት መዓልቲ ትውዓል፡ ሰላተል-ጁምዓ ይሰገድ እዩ።

2. ሕርዶት ዲድ አል-አድሐ

ሕርዶት ዲድ አል-አድሐ ሱና ሙአከድ (ዝተረጋገጸ ሱና) እምበር ፈርዲ ስለዘይኮነ ግዴታዊ ትእዛዝ ረቢ ሱ.ወ. አይኮነን። ኮይኑ ግን ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ይገብርዎ ስለዝነበሩ ከምኡውን በገባብ ምስ ዝከናወን ዘለዎ ኣጅርን ስነ-አእምሮአዊ ረብሓታት ብዙሕ ስለዝኾነ ዓቕሚ ዘለዎ ኩሉ ጾታ ብዘየገድስ ክገብሮ ዘለዎ ኣድላይን ኣገዳስን ተግባር እዩ። ሕርዶት ዲድ አል-አድሐ ግዴታ ዝኾኖም ሓጅ ዘካይዱ ንዘለዉ ጥራሕ እዩ።

ንዲድ አል-አድሐ ንሕርዶት ብቕዓት ዘይብሎም ኩነታት እንሰሳ
ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ብዛዕባ አብ ናይ ዓረፋ ሕርዶት ክሕረዳ ዘይብለን እንሰሳታት ምስ እተሓተቱ ብኢዶም ብምምልካት "አርባዕተ፡" ንሰን ድማ፡

ርኡይ ዝኾነ ሓንካስ፣ ኣካለስንኩል ወይ ለውሳስ ዝኾነት እንሰሳ
ዕውርቲ፣ ሓንቲ ዝዓይና ወይ ድማ አብ ዓይና ጸገም ዘለዎ ኮይና ርኡይ ዝኾነ ጉድለት ዘለዎ
ሕምምቲ ወይ ርኡይ ዝኾነ ሕማም ዘለዎ ከምኡውን ዝኾነ ዓይነት ቃንዛ ወይ ስቕዶት ዘለዎ
ዝማህመነት ወይ ዝማሰነት ኮይና ንምግዛኣ ወላ ሓደ ሰብ ዘይመርጸ" ኢሎም መሊሶም።

ናይ ሕርዶት ክማላኣ ዘለወን ቅድመ-ኩነታት

ናይ ዲድ አል-አድሐ ሕርዶት ንምግባር ክማላኣ ዘለወን ሰዒብን ዘለዎ ሽዱሽተ ቅድመ-ኩነታት ኣለዎ። ዝሕረዳ እንሰሳታት ካብ እንሰሳታት-ዘቤት ከም ገመል፣ ከብትታት፣ ኣባጊዕ፣ ኣጣል ክኾና ኣለወን። ናይ'ዚ መወከሲ አብ ሱረት አል-ሓጅ ኣያ 34 (22:34) ሓፈሻዊ ትርጉማ ድማ፡ ንኹሉ ሕብረተሰብ ሸም ረቢ ዘኪሮም ካብ ዝሃቦም እንሰሳታት ሕርዶት ዝገብሩሉ ስርዓት ከምዝተገበረሎም ኢዩ ትሕብር።

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا لِيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُمْ مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ
فَاللَّهُمَّ إِنَّهُمُ إِلَهُُّ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلَمُوا وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾

ሓንቲ በጊዕ ንሓደ ሰብ ወይ ንሓደ ስድራ ከም ሕርዶት ክትቀርብ ትኽእል እያ።

ንዕድሙ ብዝምልከት፡ ኣብ ሸሪዓ ተመዝጊቡ ከምዘሎ፡ ማለት ንኣባጊዕ 6 ኣዋርሕ፡ ንኻልኦት እንስሳታት ድማ እኹል ዕድሙ ዝበጸሐ ክኸውን ኣለዎ። ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ከምዝበልዎ፡ "ብዕድሙ እኹልቲ ዘይኮነት እንስሳ ከም ሕርዶት ኣይትሕረዱ። ምስ ዘይትኸእሉ ግን ናይ 6 ወርሒ በጊዕ ክትሓርዱ ትኸእሉ ኢኹም" ኢሎም።

ዕድሜ ዝሕረዳ እንስሳታት ከም ሰዲቡ ዘሎ ክኸውን ኣለዎ፡

ሸዱሸተ ኣዋርሕ ንኣባጊዕ

ሓደ ዓመት ንኣጣል

ክልተ ዓመት ንከብቲ

ሓሙሽተ ዓመት ንኣግማል

ተቐሪባ ዘላ እንስሳ ከም ሕርዶቱ ገይሩ ቀሪብዎ ዘሎ ሰብ ዋና ክኸውን ኣለዎ። ወይ ድማ ብሸሪዓ ወይ ብዋና ፍቓድ ዝተወሃበ ክኸውን ኣለዎ። ብሓይሊ፣ ብስርቂ ወይ ሓላል ብዘይኮነ ኣገባብ ዝመጸት እንስሳ ከምሕርዶት ምሕራድ ዝከኣል ኣይኮነን። ንዝኸታማት ዘመሓድር ዘሎ ሰብ ብፍቓድ ምስኸኸውን ብሸምም ሕርዶት ክገብር ይኸእል እዩ።

ከም ትሕጃ ወይ ከም ሓደራ ዝተተሓዘት እንስሳ ከም ሕርዶት ምሕራድ ዝከኣል'ውን ኣይኮነን።

መዓስ ክሕረድ ኣለዎ?

ሕርዶት ድሕሪ ሰላተል ዲድ-አል አድሐ ጀሚሩ ክሳብ መበል ዓሰርተሰለስተ መዓልቲ ዙልሕጃ ጸሓይ ከይዓረበት ኣብ ዘሎ ግዜ ክኸውን ኣለዎ። እዚ ማለት ሕርዶት ክካየደሉ ዝኸእል ኣርባዕተ መዓልታት ኣለዎ። እዚ እን ድማ ባዕላ ዲድ-አድሐ መዓልቲ ከምኡ'ውን ሰዲቦን ዘለዎ ሰለስተ መዓልታት እዩን (ክሳብ መበል 13 ዙልሕጃ መዓልቲ)። ኮይኑ ግን ብዝተኸኣለ መጠን ቀልጢፍካ ምሕራድ እቲ ዝበለጸን ዝምረጽን እዩ። ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ቀልጢፎም ብምሕራድ ኣብ ዲድ መዓልቲ ዝበልዕዎ ስጋ ካብ ሕርዶት ዲድ ነይሩ። ኣብ'ዘን ናይ ሕርዶት መዓልታት ኣብ እዋን ቀትሪ ወይ ድማ ኣብ እዋን ለይቲ ምሕራድ ዝከኣል ኮይኑ ኣብ እዋን ቀትሪ ግን እቲ ዝምረጽ እዩ። እቲ ዝበለጸ እዋን ድማ ዲድ መዓልቲ ድሕሪ ሰላተል ዲድን ኹጥባን እዩ።

ቅድሚ ሰላተል-ዲድ ምውድኡ ወይ ድማ ድሕሪ መበል 13 ዙልሕጃ መዓልቲ ዝሕረድ ከም ናይ ዲድ አል-አድሐ ሕርዶት ኣይቁጸርን እዩ። ኣብ ካልኦት መዓልታት ከም ዝተሓረደ ተራ ስጋ እዩ ዝሕሰብ።

ከሕረድ እንከሎ እንታይ ይበሃል?

ቢሰሚላህ፣ ወላሁ አክበር፣ አላሁማ ሃዛ ሚንካ ወለካ፣ ሃዛ ሚኒ (ወይ ድማ አላሁማ ተቆበል ሚኒ) ወዓን አህል በይቲ፣

(ብሽም ካልእ ሰብ ምስ ዝሕረድ ድማ - ሃዛ ዓን [ሽም ናይ'ቲ ሰብ]፣ አላሁማ ተቆበል ሚን [ሽም ናይ'ቲ ሰብ]፣ ወዓን አህል በይት [ሽም ናይ'ቲ ሰብ]

بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُمَّ هَذَا مِنْكَ وَلَكَ، اللَّهُمَّ هَذَا عَنِّي (أَوِ اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي) وَعَنْ أَهْلِ بَيْتِي، أَوْ عَنْ فُلَانٍ - إِذَا كَانَتْ أَضْحِيَّةَ مُوصِرٍ

ኣብ ዲድ አል-አድሐ አወሃህባ ሰላምታን ሰናይ ትምኒት ምግላጽን

እዚ ኣገባብ ካብ ሃገር ናብ ሃገር ዝፈላለ ኮይኑ ዲድ ሙባረክ (عيد مبارك)፣ ዲድ ሰዲድ (عيد سعيد)፣ ኩሉ ዓም ወአንቱም ቢኼር (كل عام وانتم بخير)፣ ተቆበለህ ሚንና ወሚንኩም ምባል እተን ኣዝየን ልሙዳት ዝኾና ኢየን። ከም መልሲ ድማ ፍሽኽን ንዝተበሃለ ምድጋም እኹል ክኸውን ይኸእል ኢዩ።

ስድራ ንደቆምን ነንሕድሕድምን ከምኡውን ንፈተውቶም ህያባት ምሃብ ልሙድ እዩ። ኣብ ቡኻሪ ሰፊሩ ከምዘሎ ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ነንሕድሕድካ ህያብ ምውህብ ብምዝኸኻር ፍቕሪ ክፈጥር ከምዝኸእል ሓቢሮም።

3. ናይ ተሽሪቕ መዓልታት - ኣዩም አል-ተሽሪቕ (أيام التشريق)

ኣዩም አል-ተሽሪቕ ተባሂለን ዝጽወዓ ድሕሪ ዲድ አል-አድሐ ስዲብን ዝመጸ ሰለስተ መዓልታት ማለት፡ ዕለት 11፣ ዕለት 12 ከምኡውን ዕለት 13 ናይ ዙልሕጃ እየን።

ገለ ካብ ትርጉማት ቃል "ተሽሪቕ"፡ ሕጉስ ገጽ ምርኣይ ወይ ድማ ንስጋ ንኸነቅጽ ኣብ ጸሓይ ምስጣሕ ማለት እዩ።

ካልእ መጻውዒ ሸመን ኣል ኣዩም ማዕዳዳት (ውሱናት መዓልታት) እዩ።

ረቢ ሱ.ወ. ኣብ ሱረት አል-በቐራ ኣያ 203 (2:203) ኣብ ውሱናት ዝኾና መዓልታት ክንዝክሮ ክመዘለና ይሕብረና፡

وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَّعْدُودَاتٍ

ብዙሓት ዑለማእ ከምዝሰማምዕሉ እዘን መዓልታት ኣብ ላዕሊ ተጠቂሰን ዘለዎ ኣዩም አል-ተሽሪቕ ምዃንን እዩ። ኣብ ሰሒሕ ሙስሊም ከምዝርከቡ፡ እዘን መዓልታት ድማ ብሓላል መንገዲ ተሓጉስካ እትውዕለለን ናይ ምብላዕ፣ ምስታይን ናይ ረቢ ሱ.ወ. ምዝካርን መዓልታት እየን።

ተክቢራት አል-ተሽሪቅ

ኣብ'ዘን መዓልታት ኣብ ኩለን ድሕሪ ፈርዲ ሰላት ተክቢራት አል-ተሽሪቅ ምባል ፍቱው እዩ።

ተክቢራት አል-ተሽሪቅ: “አላሁ አክበር፣ አላሁ አክበር፣ ላኢላሃ ኢላላህ፣ ወላሁ አክበር፣ አላሁ አክበር፣ ወሊላሁል-ሐምድ” ምባል እዩ።

اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَاللَّهُ الْحَمْدُ

ኣብ ሱረት ኣሱ-ሳፋት ኣያ 107 (37:107) ሰፊሩ ከምዘሎ ሰይድና ኢብራሂም ንወዶም ኢስማዒል ንኸብጀዉ ካብ ረቢ ሱ.ወ. ትእዛዝ ተዋሂብዎም።

وَفَدَيْنَهُ بِذَبْحٍ عَظِيمٍ

በዚ መሰረት ንካራኦም ናብ ወዶም ኢስማዒል ከምርሕዎ ምስ ጀመሩ መላኢካ ካብ ጀና ሕርዶት ዝኸውን ካልእ እንስሳ (ዕየት) ሒዞም “አላሁ አክበር፣ አላሁ አክበር” እንዳበሉ መጺኦም። ሰይድና ኢብራሂም ነዚ ድሕሪ ምስማዕ “ላኢላሃ ኢላላህ፣ ወላሁ አክበር” ኢሎም መለሱ። ሰይድና ኢስማዒል ድማ ረቢ ሱ.ወ. ካብ ፈተነ ከምዘድሓኖም ስለዝተረድኡ ትቕብል ኣቢሎም “አላሁ አክበር፣ ወሊላሁል-ሐምድ” ኢሎም መለሱ።

ናይ ግዜ ንውሒ ተክቢራት አል-ተሽሪቅ

ተክቢራት አል-ተሽሪቅ ድሕሪ ሰላተል-ፈጅር 9ይቲ መዓልቲ ዙልሕጃ (ቅድሚ ዲድ አል-አድሐ ዘላ ባዕላ መዓልቲ ዓረፋ) ጀሚሩ ክሳብ ድሕሪ ዓስሪ መበል 13 መዓልቲ ዙልሕጃ (ሳልሰይቲ መዓልቲ ዲድ) ብጠቕላላ ን5 መዓልታት ዝካየድ እዩ። ድሕሪ ነፍስ-ወከፍ ፈርዲ ሰላት ጥራሕ (ናብ ክልቲኡ ሸነኽ ሰላመት ድሕሪ ምምላስ) ብውሒሩ ሓንሳብ ተክቢራት አል-ተሽሪቅ ምባል ግቡእ እዩ። ዘረባ ቅድሚ ተክቢራት አል-ተሽሪቅ ምዝራብ ወይ ተሲእካ ናብ ካልእ ቦታ ምንቅስቓስ ነዚ ዕድል የፍሽሎ ስለዝኾነ ብቐጥታ ኣስዒብካ ክበሃል ኣለዎ። ድሕሪ ካልኣት ሰላት ንኣብነት ድሕሪ ሱና ምስጋድውን ክበሃል የብሉን። ተክቢራት አል-ተሽሪቅ ብሰብኡትን ደቀንስትዮን እንተ በይኖም ወይ ኣብ ጀማዓ ኮይኖም ፈርዲ ምስ ሰንዱ ዝበሃል እዩ። ሰብኡት ዓው ኢሎም ክብሉ እንከለዉ ደቀንስትዮ ግን ድምጻን ኣትሕት ኣቢለን ይብለኡ።

ጾም ኣብ እዋን ኣያም አል-ተሽሪቅ

ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ከምዝበልዎ: “መዓልቲ ዓረፋ፣ መዓልቲ ናህር (ባዕላ ዲድ አል-አድሐ 10ይቲ ዙልሕጃ) ከምኡውን ኣያም አል-ተሽሪቅ (ዙልሕጃ 11, 12, 13) ዲድና ኢየን። እዘን መዓልታት ድማ ናይ ምብላዕን ምስታይን ከምኡውን ናይ ረቢ ምዝካር መዓልታት ስለዝኾና ኣብ'ዘን መዓልታት ምጺም ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ስለዝኸልከልዎ ቅቡል ኣይኮነን።

اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ
وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ
وَاللَّهُ الْحَمْدُ

ሰጊሊ 7: ተክቢራት ዲድ

ካልኦት ዲዳት አለዉ ዶ?

ካብ'ዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቐሱ ክልተ ናይ ኢስላም ዕላውያን ዲዳት ካልኦት ክኸበሩ ዘለዉም ዲዳት የለዉን፡ ምስ ዝህልዉ ድማ ካብ ቁርኣንን ሱናን ወጻኢ ዝኾኑ እዮም። ኣብትሕቲ'ዚኦም ከም ዲድ ክውሱዱ ዘይብሎም መዓልታት ከም ንኣብነት “መውሊድ-ነቢ”፡ “ህጅሪያ ሓዲሽ ዓመት”፡ “ፍርቂ ሻዕባን” ዝኣመሰሉ ምፍላጦም ጽቡቕ ዝኾነ፡ ኮይኑ ግን ክበዓሉ ይኹን ከም ዲድ ክውሱዱ ዘይብሎም መዓልታት እዮም።

ኣገደስቲ ኣዋርሕ ኣብ ኢስላም

ወርሒ ሙሐረም (ዕለት 1 ሙሐረም)

ናይ ኢስላም ሓዲሽ ዓመት ኣብ ዕለት 1 ወርሒ ሙሐረም ይጅምር።

ወርሒ ሮሞዳን

ታሽዓይቲ ወርሒ ኮይና ብጻም፡ ቁርኣን ዝወረደላ ወርሒ ከምኡውን ብላይለቱል-ቀድር ትፍለጥ።

ወርሒ ዙል-ሒጃ

ጉዕዞ ናብ መካ ዘመልክት ሓጅ ዝካየድላ ወርሒ ኮይና፡ ባዕሉ ሓጅ ኣብ መበል 8ይ መዓልቲ ዙል-ሒጃ ይጅምር።

አገደስቲ መዓልታት ኣብ ኢስላም

ጅምዓት መዓልቲ (يوم الجمعة) - ናይ ምእካብ መዓልቲ:

ንጅምዓት መዓልቲ ካብ ካልኣት መዓልታት ፍሉይ ዝገብራ ረቢ ሱ.ወ. ንኹሉ ፍጡራት ድሕሪ ምኽላቕ ንሰይድና ኣደም ዝኸለቐላ መዓልቲ ብምዃና ብዝያዳ በረካ ዘለዎ መዓልቲ እያ። ካብ'ዚ ሓሊፉ ኣብ መሳጊድ ብዝካየዱ ኹጥባታትን ሰላተል-ጁምዓን ብዝያዳ ዲባዳ ረቢ ሱ.ወ. ዝካየድ ኮይኑ፡ ኣብ ጅምዓት መዓልቲ ዝግበሩ ካልኣት ዲባዳታትን ጽቡቕ ተግባራትን ውጽኢቶም ዓቢ እዩ።

ጅምዓት መዓልቲ ዝተመረጸት ምዃና ኣብ ሓዲስ ኣቡ ሁረይራ ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ከምዝበሉ ብሰዒብ ዘሉ ክፋል ሓዲስ ተጠቂሱ፡

فَهَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي اِخْتَلَفُوا فِيهِ هَدَانَا اللَّهُ لَهُ - قَالَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ - فَالْيَوْمُ لَنَا وَعَدَا (لِلْيَهُودِ وَبَعْدَ عَدٍ لِلنَّصَارَى)

ለይለቱል-ቀድር

ለይለቱል ቐድር ኣብ ሓንቲ ካብ ናይ ረምዳን 10 መጨረሻ ለይትታት ትርኩብ ኮይና ትርጉማ ድማ ናይ ጽሑፍቶ ለይቲ (Destiny) ፤ ናይ ሓይሊ ለይቲ (Power) ፤ ናይ ድንጋገ ለይቲ (Decree) ወይ ድማ ናይ ዓቕን ዝወሃበላ ለይቲ (Measures) ማለት እዩ። ኣብ ምሉእ ዓመት ድማ እታ ዝበለጸገ ለይቲ እያ።

ረሱል ሰ.ዓ.ወ ከምዚ ይብሉ፡ “ረቢ ካብ ኩለን መዓልታት ንጅምዓት ኣብሊጹዎ፤ ካብ ኩለን ኣዋርሕ ንረምዳን ኣብሊጹዎ፤ ካብ ኩለን ለይትታት ድማ ነለይለቱል ቐድር ኣብሊጹዎ”

ዲባዳታት ረቢ ብምብዛሕ ኣብ 1000 ኣዋርሕ ዝርከብ ኣጅርታት ብሓንቲ ለይቲ ንክንረክብ ረቢ ሰ.ወ ዕድል ዝህበና ለይቲ እያ።

ለይለቱል-ቀድር ኣብ ዘን ዓሰርተ መዓልታት ኣብ ዘለዎ ለይቲ ስለ እትርከብ፡ ረሱል ሰ.ዓ.ወ. “ካብ እምነትን ቅንዕናን ተበጊሱ ኣብ ለይለቱል-ቀድር ክሰግድን ዱዓ ክገብርን ንዝሓደረ ዝኾኑ ሙስሊም፡ ቀዳሞት ዘንብታቱ ክቕፈረሉ እዩ” ኢሎም።

መዓልቲ ዓረፋ

ታሽዓይቲ መዓልቲ ኣብ ዙል-ሒጃ ማለት ኣብ መበል ካልኣይ መዓልቲ ሓጅ ትውዕል ኮይና ንጽባሒታ ድማ ዲድ አል-አድሐ ይኸውን።

መውሊድ-ነቢ

ኣብ መበል 12 ረቢዐል ኣወል ትውዕል ኮይና ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ዝተወልዱሉ መዓልቲ እያ። ክበዓል ኣለዎ ዶ ወላ ይብሉን ዝብል ሕቶ ብዙሕ ዘካትዕን ዝተፈላለዩ ርእይቶታ ዝሓዘ እዩ። ሓፈሻዊ ኣረዳድኣ ግን ካብ ቁርአንን ሱናን ወጻኢ ስለዝኾነ ከም ዲድ ወይ ፍሉይ መዓልቲ ርእኻ ክኸበር የብሉን ዝብል ኣረኣእያ እዩ። ኣብ ሓዲስ ቡኻሪን ሙስሊምን ተመዝጊቡ ከምዝርከብ፡ ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ስዒቡ ዘሎ ኢሎም፡

(لا تُطْرُونِي كَمَا أَطْرَتِ النَّصَارَى ابْنَ مَرْيَمَ، إِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ، فَقُولُوا: عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ)

ልክዕ ክርስቲያን ንወዲ መርየም ከም ዝውድሱዎ (ዘምልኽዎ) ጌርኩም ኣይትወድሱኒ፡ ኣነ ባርይኡ ስለዝኾንኩ 'ባርያ ረብን ልኡኹን እዮ' በሉ”

إِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا (

وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ

”እቲ ኣዝዩ ሓቀኛ ዝኾነ መጽሓፍ፡ መጽሓፍ ረቢ እዩ፡ እቲ ዝበለጸ መንገዲ ድማ፡ መንገዲ ረሱል ሰ.ዓ.ወ. እዩ። እቲ ዝበኣሰ ጉዳይ ድማ ሓድሽ ምህዞ (ኣብ ዲን) እዩ። ኩሉ ምህዞ ሕደሳ እዩ፡ ኩሉ ሕደሳ ድማ ካብ መንገዲ ምስሓት እዩ፡ ኩሉ ስሕታን ድማ ናብ ጀሃነብ እዩ”

ዓሹራ

ዓሹራ ንክልተ ታሪኻዊ ተረኽቦታት ተዘኻኸር፡ ሰይድና ኑሕ ዓ.ሰ. ንመርከቦም ሓዲጎም ዝወጹላ መዓልቲ፡ ከምኡ'ውን ሰይድና ዲሳ ዓ.ሰ. ካብ ግብጻውያን ብረቢ ሱ.ወ. ዝደሓኑላ መዓልቲ እየን። ኣብ ዓሹራ ምጺም ብነጻ ድሌትካ ዝግበር እዩ።

ኣብ መበል 10ይ መዓልቲ ሙሓረም ትውዕል ኮይና ረሱል ሰ.ዓ.ወ. ይጸሙ ከምዝነበሩ ስዒባ ዘላ ሓዲስ መብርሂ ትህቡ።

أَرْبَعٌ لَمْ يَكُنْ يَدْعُهُنَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صِيَامَ عَاشُورَاءَ وَالْعَشْرَ وَثَلَاثَةَ أَيَّامٍ (

مِنْ كُلِّ شَهْرٍ وَرَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْغَدَاةِ

በዚኣ ሓዲስ መሰረት ረሱል ዓ.ወ. 4 ነገራት ፈጺሞም ኣይሓድጉን ነይሮም፡

ዓሹራ ምጺም

10 መዓልታት ምጺም

ኣብ ኩለን ኣዋርሕ 3 መዓልታት ምጺም

ቅድሚ ሰላተል-ፈጅር ክልተ ረከዓታት ምስጋድ

ለይቲ ረጅብ

ሻውዐይቲ ወርሒ ኣብ ኣቆጻጽራ ህጅርያ ኮይን ሓንቲ ካብተን ኣርባዕት ኣዋርሕ "الشهر الحرام" (ክልኩላት ኣዋርሕ) ተባሂሉን ዝጽዋዓ እያ። ካብ'ዚ ሓሊፉ ናይ ረሱል ሱ.ወ. ኢሰራ ወ ሚዕራጅ ኣብ'ዚኣ ወርሒ እዩ ተኻይዶ።

ለይቲ ኢሰራእን ሚዕራጅን

ኢሰራ ወ ሚዕራጅ ንናይ ረሱል ሱ.ዓ.ወ. ንክልተ ጉዕዞታት ዘመልከታ ኮይነን፡ እታ ቀዳመይቲ ጉዕዞ ካብ መካ ናብ ቁድስ (መስጊድ-አቕሳ) ዝተጎዳዙላ ለይቲ ኢሰራ ተባሂላ ክትጽዋዕ እንከላ፡ እታ ካልኣይቲ ጉዕዞ ድማ ናብ ሰማይ ዝዓረጉላ እያ።

እዛ ለይቲ ኣብ ሱሪት ኣል-ኢሰራ ኣያ 1 (17:1) ተጠቐሳ ትርከብ፡

[سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا]

[الَّذِي بَرَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ وَ مِنْ ءَايَاتِنَا إِنَّهُ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ; وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ;

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

